

Bikasirató: a bikaviadalok története

A különválásra való tekintettel Katalóniában 2011. szeptember 11-én rendezték az utolsó corridát

A nyár a bikaviadalok igazi szezonja. Az ibérek és a turisták megtöltik a melegtől izzó arénákat, hogy kíváncsiságból vagy szenvedélyből vegyenek részt az ősi eredetű szertartáson. A cirkusz nekünk is alkalmat ad, hogy az állathoz fűződő legendákról, valamint a hozzá kötődő véres játékokról írjunk.

A bika ősidők óta tisztelt állat, az erő és a termékenység szimbóluma. Tekintélyt parancsoló alakja, ereje mondanak hőségé emeli, regényekben tér vissza, és a pesti humor központi figurája is. Hátborzongató történet a Minotaurusz legendája: a krétai Minosz király felesége, Pasziphaé és egy bika frigyéből félig állat, félig emberként született, s hogy az emberek szeme elől rejtve lehessen, labirintusban tartották. A bikakultusz így visszaköszön egy ősi játékban, a krétai bikaugrásban. A nem veszélytelen aktusban meztelen ifjak, leányok a bika szarvát megragadva lendültek át a megvadult állaton. Egyesek szerint ez vallási szertartás, mások szerint bátorságot fitogtató sport volt. Mika Waltari, a kiváló finn író, talán legismertebb regényében, a Szinuhében írja le részletesen a küzdelmet, amikor a főhős kedvesével a szép Mineával együtt utazott el a minoszi Krétára. A derék szigetlakók a gladiátorküzdelmek és a bikaviadalok előfutárát teremteték meg. Egyiptomban a bikakultúráról a Szakkarától nem messze fekvő ősi templomban, a Szerapeumban győződhethünk meg. 1990-ben 50 fős melegben látogattuk meg a görög-egyiptomi szent helyet, s igazi felüdülés volt a földalatti termekbe leereszkedve a temetkezési hely felfedezése. Hatvannégy hatalmas gránitszarkofágba temették el egykor az Ápisz-bikákat, Ptah isten szent állatait. Az ottlétünket kicsit megkeserítette az a jegyszédő, aki – saját zsebére – próbált baksist kicsikarni minden látogatóból.

Magyar bikák

A magyar kultúrtörténetben a bika nem kapott lényeges szerepet, de példákat azért találunk. Arany János Toldijának kilencedik énekében állítja meg a hős az elszabadult barmot, ezáltal is bizonyítva erejét. „...lábával élébe toppantott, Rémitő szavával erősen kurjantott: E fogással visszahökkenté a marhát, S azon pillanatban megragadta szarvát, ...”

A Herendi Porcelánmanufaktúra egy igen giccses darabjában

A szupersztár Antonio Ordóñez vitrinje a málagai múzeumban

örököltette meg a hősi eseményt. Devecseri Gábor Bikasirató kötete az élet kérdéseit boncolgatja, Radnóti Miklós is a Mint a bika költeményében az elmúlás gondolatát tárja elénk. De evezünk vidámabb vizekre! A kiváló magyar származású zsidó humorista, Efraim Kishon egyik karcolatában a spanyol arénába visz el minket, a véres játékok akkor kelti fel igazán érdeklődését, amikor a matador vesztésre áll, és hangos, a győztesnek járó „ollé” felkiáltással okoz botrányt. Igen, a magyar humor igazi céltáblája a bikaviadal, viccek tucatjait ihlette meg a játék, a viador kudarc. A Közgazdasági Egyetemen a statisztikai tanszék vezetőjét Ollé Lajosnak hívták, a dévaj diákok hangos „ollé” felkiáltással haladtak el a tanszéki ajtó előtt.

Matador és torreador

A bikaviadaloknak a legnagyobb reklámot a világon legnépszerűbb opera, Bizet Carmenje teremtette. A Mérimée kisregénye alapján készült dalműben a csalfa címszereplő, miután Don José tizedest elcsábította, majd faképnél hagyta, szemet vet a híres torreadorra, Escamillóra. Csapodárságáért meglakol, a féltékeny katonaszökevény a sevillai aréna mellett végez vele. A spanyoloknak az opera mindig is tetszett, de kifogásolják, hogy a bikaküzdelemben nem létezik „torreador”. Tehát érdemes dióhéjban tisztázni a szereplőket és a játékszabályokat.

Torero mindazoknak a neve, akiknek közük van a bika megöléséhez. A matador, aki végül a bikát megöli, a banderillerók, a matador segítői,

s rózsaszín (nem veres) köpenyükkal ingerlik az állatot, s beledöfik a banderilla-párokat a bikába, gyengítve ezzel is az állatot. A picador lovon ingerli a szerencsétlen jószágot, s pikájával (lándzsájával) sebz meg. A matador az utolsó szakaszban köpenyével ingerli, s az „igazság pillanatában” kardjával végez vele. Ezek után folytatódik a bacchusi színjáték, a zsebkendő-kalaplengetés, a bika füleinek lemeteszése, majd a díspáholtyban – később – a herék feltárlása. Az ügyetlen matadornak fűtty és mélységes megvetés jár. A viadal szinte másodpercre kidolgozott, egy akadály fordulhat elő, ha a bika „más-ként gondolkodó”, s nem az elvártaknak megfelelően cselekszik. Ez a kiszámíthatatlan habitus már számos életbe került.

Találkozás egy spanyol matadorral

Andalúziában 2014-ben forgatás során minden valamire való város arénájába eljutottunk. Talán a legérdekesebb helyszínt Malagában láttam. Küzdőterét 1876-ban építették, s tízezer ember fér el a lelátókon. Évente 15 alkalommal rendeznek viadalt falai közt. Ottlétünkön egy különleges eseménynek lehettünk tanúi, egy matador edzett a porondon. José Manuel Infante Segado akkor már nevet szerzett torreróként Spanyolországban, a gyakorlása közti szünetben így vallott szenvedélyéről:

„Általában reggelente készülök, edzőtermi gyakorlatok után délutánonként a bikaviadalokra koncentrálok, megnézem a kollégáimról készült felvételeket-videókat, a különféle alakzatokat. Sokat tanulom az állatok mozdulatait és a torrerók hibáit figyelve, ezenkívül mentálisan is fel kell készülnöm. Tudatosulnia kell bennem, hogy akármennyi órát fordítok is az edzésre, az mindig kevésnek bizonyul, hiszen testben és lélekben folyamatosan jelen kell lenni minden egyes pillanatban, hogy elkerülj a bika támadásait. Ez viszont rengeteg kitartást, áldozatot igényel napról-napra.”

A szimpatikus „sportember”(?) egy figurát valóban százszor is megismélt a tűző melegben, ivott egy kis folyadékot és folytatta a monotonnak tűnő mozdulatait.

Halálos „sport”

Vízvás után a hűvös múzeumba térünk be. A gazdag gyűjteményből kiemelkedik Antonio Ordóñez vitrin-

je. A matador az 50–60-as évek igazi szupersztárja volt, alakját Ernest Hemingway a Fiesta, a nap is felkel című regényében örököltette meg. Élete során mintegy kétezer, más források szerint még ennél is több bikával vívott meg, a nagyobb sérülést elkerülte. Veje nem volt ilyen szerencsés, 36 éves korában érte a halálos baleset az arénában. Unokája szintén folytatta a hagyományt. Emlékét szülővárosa híven őrzi, szobrot is állított nagy fiának.

Torero mindazoknak a neve, akiknek közük van a bika megöléséhez. A matador, aki végül a bikát megöli, a banderillerók, a matador segítői, s rózsaszín (nem veres) köpenyükkal ingerlik az állatot.

A matador barátai közé tartozott Hemingwayen kívül az amerikai színész-rendező Orson Welles is. A 20. század érdekes figurája számos alkalommal kereste fel Spanyolországot, Rondában kedvenc kocsmájának falát fotói díszítik. Annyira megszerette a várost, hogy hamvait Antonio Ordóñez Ronda melletti birtokán helyezték örök nyugalomra. Hemingway az Akiért a harang szól című híres regényének egy részét is a városban írta, és Welles is számtalanszor megfordult az 1784-ben épült híres rondai arénában. A küzdőtér mégis akkor keltette fel a világ érdeklődését, amikor Francesco Rosi a városban forgatta híres operafilmjét, a Carment. A vásznon olyan sztárok népszerűsítették az andalúz települést, mint Plácido Domingo, az amerikai szoprán Julia Migenes-Johnson és a torreadort megszemélyesítő kiváló olasz basszbariton, Ruggero Raimondi.

Amennyiben a Carmennél tartunk, térjünk néhány gondolat erejéig vissza a mű helyszínére, Sevillába! Az aréna mára már az operarajongók zarándokhelyévé vált. A küzdőtér, a múzeum mind rejt érdekességeket, s a látogató egy csendes sarokban, a torrerók kápolnájában elmélkedhet az élet dolgairól.

FOLYTATÁS A 11. OLDALON

A sevillai aréna régen és ma: a bikaviadalok iránt napjainkban is nagy az érdeklődés, noha egy felmérés szerint a spanyol városlakók 63 százaléka ellenzi a viadalokat